

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΗΣ

ΗΘΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Γ.

Ο ΕΥΣΕΒΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Τὰ καθήκοντα τῶ εὐσεβῆς ἀνθρώπου εἶναι αὐτόθεν προδήλα. Ἡμεῖς ὅμως ἐν τῷ παρόντι ἐκτὸς τῆς καθηκόντων οἰκδήποτε εὐσεβῆς ἀνθρώπου ἐν γένει, θέλομεν ἐπιχειρεῖν νὰ ἀποδείξωμεν ἰδιαίτερον ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀνήκων εἰς τὸν Χριστιανὸν Ἄνθρωπον ἐν μέρει, δείχνοντες πόσον δικαιότερον ὀφείλει αὐτὸς πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ εἶναι ὄχι μόνον εὐσεβής, ἀλλὰ καὶ ἐπεικὴς ἅμα καὶ φρόνιμος.

Τῆτο δὲ θέλει χρησιμώσει νὰ ἀνακαλέσῃ ἐν συνόψει ὅσα εἶπομεν μέχρι τῶδε καὶ πλάτος ἐν τοῖς ἐμφοροῦσιν· καὶ ἐν ταύτῃ θέλει μᾶς κάμῃ νὰ γνωρίσωμεν πόσῳ προδήκῳ ἔκαμεν ἡ Χριστιανικὴ Ἐθρσκεία εἰς τὴν Ἠθικῶν Φιλοσοφίαν, ὄχι μόνον βάρους καὶ αὐθεντείας, ἀλλὰ καὶ ὑπεροχῆς καὶ τελειότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Εὐσεβῆς Ἀνθρώπου ἐν γῆρι.

Η ἄξαισία οἰκοδομὴ τῆς Παντός, ἢ ἐν αὐτῷ Σαυ-
μασία τάξις, ἢ κατασκευὴ τῆς αὐτῆς μερῶν, τὰ ὁ-
ποῖα εἶναι δευτερευόντα μετὰ τοιαύτῳ σοφίαν, ὥστε ἐκ
μέσων ἀπλυσάτων προέρχονται πάντοτε μέγιστα ὑπο-
τελέσματα, ὅλα αὐτὰ μᾶς εἰδοποιεῖν ὅτι εἶναι εἷς αὐ-
τῶν ὑπέρτατον, δημιουργὸς, καὶ κυβερνήτης αὐτῆς τῆς ἀ-
πείρου μηχανῆς· ὅλα μᾶς καταγγέλλειν, ὅτι εἶναι ἕ-
νας Θεός.

Διὰ τὴν γνωρίσασθαι τὴν ὑπαρξίν τετατῆ τῆς ὑπερτά-
του ὄντος, δεῖν ἔχομεν χεῖραν, ὡς εἴρηται ἐν τῇ Με-
ταφυσικῇ (Μέρ. Δ'. Κεφ. Α'), μήτε νὰ εὐγνωσθῶμεν
ἔξω ἡμῶν αὐτῷ. Μάλιστα ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐν ἡ-
μῖν δεικνυτικῆς ὄντος, ἢ ὁποῖα ὑπαρξίς εἶναι προδή-
λος κατ' ἀμεσον μεταφυσικῶν βεβαιότητα, καὶ ἐκ τῆς
εἶναι ἀπλῶς ἀδύνατον νὰ ὑπάρχη ἐν ἡμῖν παρ' ἑαυ-
τῆς τὸ ὄν τῆτο, εἶδομεν ἐκεῖ ὅτι πορίζεται ἢ πλέον
ἀμεσος καὶ βεβαία ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως τῆς Θεῶ.

Τῆτο τὸ ὑπέρτατον ὄν ἀπεδείξαμεν καὶ ὅτι ἀναγ-
καίως πρέπει νὰ εἶναι αἰδίων, παντοδύναμον, ἐλπί-
στον, ἀπειρον, πάνσοφον, ἀσφαλτον, προνοητικόν,
εἷς, ἀπλῆν, ἀπειράγαθον, ἀπειροδίκαιον, ὑπερτέ-
λειον (αὐτόδι. Κεφ. Β'. καὶ ἑξῆς).

Ἐκ τῆς λοιπὸν ἔπεται ἅ. ὅτι ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶ-
ναι ὑπέρτατος δημιουργὸς τῆς ἡμετέρας εἶναι, καὶ ἡμεῖς
εἴμεθα εἰς αὐτὸν ὀφειλέται πάντων ἀπλῶς ὧν ἔχο-
μεν, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογῶμεν εἰς αὐτὸν πάντοτε τὴν
μεγίστην χάριν καὶ δὲγνωμοσύνην.

Β'. Ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀληθῆς δὲγνωμοσύνη δεῖν ἡμῶν
ρεῖ ποτὲ νὰ χωριθῆ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, καὶ ὁ Θεός
ὄχι μόνον δεῖ τὰς ἀεργεσίας, ὅπως μᾶς ἔκαμεν, ἀλλ'

λ' ετι κη καθ' εαυτον, κη δε τας απειρας αυτε τελειοτη-
 τας ειναι προς παντος αλλε οντος αξιος αγαπης, δε τωτο
 οφειλομεν κη να τον αγαπωμεν εξ ολης της ψυχης κη
 εξ ολης της ισχυος κη εξ ολης ημων της δυναοιας.

Γ'. Ο'τι επειδη δε τας απειρας ταυτας αυτε τε-
 λειοτητας ειναι μεγιστος, μεγαλοσπεπεςατος, υψισος,
 υπερθαυμασος, προς παντος αλλε οντος αξιοσεβασος,
 δε τωτο οφειλομεν κη να τον σεβωμεθα κη να τον τι-
 μωμεν ωρα παντα τα οντα.

Δ'. Ο'τι επειδη το τοιστον σεβας και η τοιαυτη τι-
 μη δεν ωρεπει να συσέλλεται εις μονα τα εσωτερι-
 κα φρονηματα της ψυχης, αλλα ωρεπει να εκδηλε-
 ται κη δε η εξωτερικων σημειων, τα οποια ειναι
 μια μαρτυρια η εσωτερικων δεθεσεων της ψυχης.
 κη τωτο ποστω μαλλον, καθ' οσον η προς τωτο το α-
 πειρον Ον αγαπη κη δυναμοσυνη ωρεπει να μας κά-
 μνη να επιθυμωμεν δε να γνωρίζηται να τιμαται κη
 να λαβδνηται ωρα παντων τωτο το Ον η τοιστον
 δε τωτο οφειλομεν να τες αγωμεν εις τωτε και με το
 ωραδειγμα μας.

Ε'. Ο'τι η ημων παρ αυτε κη παντα εξαρτησις,
 κη η απειρος δυναμις κη εξουσια, οπε αυτος εχει ε-
 πανω εις ημας, ωρεπει να μας εμπνεη μιαν ταπει-
 νοτατην υποταγη κη μιαν λαβδτικη κη ακριβη υ-
 πακοτη εις ολα τα τα θεληματα.

ς'. Ο'τι επειδη αυτα τα θεληματα τα μας τα ε-
 φανερωσε δε τω ορθω λογω, ος τις μας ανακαλυ-
 πτει τι οφειλομεν προς αυτον, τι προς τον πλησιον
 μας, κη τι προς ημας αυτες. δε τωτο τα καθηκοντα
 ταυτα οφειλομεν να τα εκπληρωμεν ως νομεις τα, και
 να φοβεμεθα τας τιμωριας εκεινας, οπε ο ορθος
 λογος αποδειχνει οτι ο Θεος ως απειροδικαιος εωρε-
 πε να διορση δε τες ωραβασ και καταφρονητας
 ης ενταλματων τα (1).

Ζ'. Ο'

(1) Η Θωεια, οτι τα καθηκοντα, τα δηλωθεντα ημην πα-

Ζ'. Οτι επειδή ο ίδιος όρθός λόγος μάς πληροφορεί ότι κάθε πράγμα έχ' να συτηρηται έχει χείαν π'ς συνεχ'ς ενεργείας αυτ' τ' Θε' , ή δ'ε' τ'το αυτ'ος γινώσκει όλα , βλέπει όλα , κυβερνά όλα , ή είναι παρών εις όλα . Δ'ε' τ'το αυτ'ο πρέπει να μάς εμπνέη μίαν ταπεινώ' υπόκλισιν εις όλα εκείνα , όπ'ε' μάς συμβαίνεν εδώ κάτω επί γης τόσον αγαθά , όσον και έναντία , πληροφορημένοί ότι αυτ'ά όλα ήρτηνται ε' αυτ' , ή ότι αυτ'ος ως άπειροδίκαιος ή άπειράγαθος θέλει μάς ανταμείψει ή εις ταύτην τλή ζω' , ή εις τλή άλλην έχ' όλα εκείνα , όπ'ε' θέλομεν υποφέρει με' υπομονή , ή θέλομεν πράξει ένα-ρέτως .

Αλλ' όλα ταύτα τ' καθήκοντα , όπ'ε' ο όρθός λόγος μάς ανακαλύπτει , εις τον χεισιανόν ανθρώπον τ' διαφανεί και τ' διορίζει ή Θρησκεία τ' καθαρώτερον , καθώ'ς ήδη άρέσως θέλομεν ιδ'η .

Κ Ε-

ρά τ' όρθ' λόγος , είναι αποφανή θελήματα τ' Θε' , είναι νόμοι τ' αυτ' , έπιβεβαιοί και έπικυροί τλή ήδικήν υποχρέωσιν π'ς τ'τον εκπληρώσεως (Burlamaqui , Principes du Droit natur. Part. II. Cap. 7. N. 16.) . Τιές μάλιστα φρον'ν ότι ή αληθής ήδική υποχρέωσις εκ τ'του μόνου προκύπτει : επειδή ή υποχρέωσις προκύπτει , λέγην , μίαν εξάρτησιν , και αυτ' ε'να Νομοδέτην έχοντα τλή εξουσίαν τ' αποφάττειν , ή τλή δυνάμιν τ' τιμωρείν . Είς αυτ'ήν όμως ταύτην τλή εννοιαν , λέγην άλλοι , φαίνεται ότι και αυτ'ος μόνου ο όρθός λόγος ήμπορεί κατά τινα τρόπον να ονομασθ' υποχρεωτικός : επειδή δεν πρέπει , λέγην , να άμφιβάλλομεν ότι ο όρθός λόγος δεν έχ' τλή δυνάμιν τ' να αποφάττη τλή θέλησιν : επειδή αυτ'ος τλή διδιδυεί , και εν ώ τ' δείχνει εκείνα , όπ'ε' τ' δικαίον απαιτεί , τλή αποφάττει εν ταύτ' και να τ' εκτελή : και αν δεν έχη τλή δυνάμιν να τλή τιμωρή με' ποινας εξοστεικας , έχ' όμως τλή δυνάμιν να τλή τιμωρή εσωτερικώς έχ' τ' έλέγχων τλή συνειδήσεως , κάμμοιώς τλή να αιχύνεται εαυτ' , όπότεν παραβαίνη τ'ς νόμους τ' δικαίς . Αλλ' ε'π'ος και αν έχη τ' πράγμα , ότι ή ήδική υποχρέωσις έχ' παρά τ' Θε' τλή ατάτην έπικύρωσιν , δεν είναι καμμία άμφιβολία .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς Χριστιανῆς Α' μθρώπης ἐν μέρει.

Μία Θρησκεία σεβασὴ καὶ ἀγλατή, ἀροκεκρυμμένη πρὸ Θεῶ ἀπὸ τῶν αἰώνων διὰ τῆς Προφητείας, καταχθεῖσα ἔπειτα παρ' αὐτῆς τῆς Θεῶ εἰς τὴν γλῶσσην, κηρυχθεῖσα διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς φωνῆς, κραταιωθεῖσα διὰ τῆς πειθαιγμάτων τε, ἐπιχυρωθεῖσα διὰ τῆς θαυμάτων τε, ὅσα ἡμπορεῖ βέβαια νὰ ἀφήσῃ καμμίαν ἀμφιβολίαν ἐπάνω εἰς τὰ καθήκοντα, ὅπως διορίζει, καὶ εἰς τὴν ἀφέλειαν τῆς τέτων ἀκρίβους ἐκπληρώσεως. Ταῦτα λοιπὸν τὰ καθήκοντα ὄχι μόνον συμφωνεῖσι μετ' ἐκεῖνο, ὅπως ὁ ὀρθὸς λόγος ὑπαγορεύει, ἀλλ' εἶναι ἔτι καὶ ἡ πλέον ἀξιόπιστος ἐπιβεβαίωσις καὶ ὑπερτάτη τελειότης ἐκείνων, ὅπως αὐτὴ διδάσκει. Ταῦτα δὲ εἶναι, ὅτι κάθε ἀνθρώπος ὀφείλει νὰ εἶναι φρόνιμος εἰς τὴν ἑαυτῆς κυβέρνησιν, ἐπιεικὴς πρὸς τὰς ἄλλας, καὶ δὲσεβὴς πρὸς τὸν ὑπέρτατον Δημιουργόν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἰδῶμεν πόσῳ δικαιότερον ὀφείλει ἐκεῖνος, ὅπως γνωρίζει ταύτην τὴν σεβασμιωτάτην Θρησκείαν, νὰ ἐκπληροῖ καλῶς καὶ ἐπ' ἀκρίβους ταῦτα τὰ καθήκοντα.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Λόγοι, δι' ὅς ὁ Χριστιανός Α' μθρωπος ὀφείλει πρὸ πάντων ἄλλων νὰ εἶναι φρόνιμος.

Φρόνιμος εἶπαμεν ὅτι εἶναι ἐκεῖνος, ὅς τις ἰξούρει καλῶς νὰ διοικῇ τὴν φαντασίαν τε, καὶ τὰ πάθη τε, καὶ ἡμπορεῖ μετ' αὐτὸ τὸ μέσον νὰ κατασηθῇ ἡσυχος καὶ δὲχαρισμηλὸς, καὶ ἐπομνηστικὸς ἀδαίμων.

Ἡ πρώτη αἰτία τῶν ἡμετέρων κακῶν, ἡ ὁποία καὶ τὰ ὑποβάλλει καὶ τὰ αὐξάνει φελαστότερον, ἀπεδείξαμεν ὅτι εἶναι ἡ φαντασία μας. Εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὅμως εἰδείξαμεν, ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδία, ὅποτε διοικῆται καθὼς πρέπει, χρησιμῶς εἰς τὸ νὰ μᾶς φέρῃ τὰς πλέον ἐπιίμους καὶ μεγάλας ᾠδουδίας.

Λοιπὸν μία ἀπὸ τὰς ἰχυροτέρας ᾠδουδίας, ὅπως χρησιμῶς ἡ φαντασία νὰ μᾶς παρέχῃ εἰς τὰ δεινά μας, εἶναι ἡ ἐδραία ἐλπίς ἢ μιᾶς θεραπείας, ἢ μιᾶς ἀμοιβῆς· καὶ ἐσπεύδαμεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ νὰ δείξωμεν μετὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, τὰ διάφορα μέσα, ὅπως ἡμπορῶν νὰ ἐγείρων εἰς κάθε εὐαν, καὶ εἰς κάθε φέρσασιν, ταύτῳ τῷ ἐλπίδα.

Ο' Χριστιανὸς Ἄνθρωπος ὅμως ἔχει εὐὰ αἴτιον περιεσσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἀνθρώπον· αἴτιον μέγιστον καὶ ἰχυρότατον. Αὐτὸς εἶναι πληροφορημένος καὶ ἐκ τῆς ὀρθῆς λόγου, καὶ ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως, ὅτι εἰς τὴν κυβέρνησιν ὅλων τῶν πραγμάτων ἐπαρτυρεῖ μία ἀγαθοποιὸς Πρόνοια· ἰξόρει ὅτι αὐτὴ ἡ Πρόνοια βλέπει ὅλα τὰ δεινά μας, καὶ τὰ βλέπει μὲ ἐλεημονητικὸν ὄμμα· ἰξόρει ὅτι αὐτὴ καὶ δυνάται καὶ βέλεται τὸ καλὸν μας. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι βέβαιος, ὅτι τὰ δεινά τε θέλων παύσει, εὐθύς ὅπως ἢ τῶν κατεπαυσις ἡμπορεῖ νὰ χρησιμῶσῃ εἰς τὸ ὄντως καλὸν τε· καὶ ὅτι αὐτὸν δὲν παύσει, εἶναι βέβαιος, ὅτι τῆτο εἶναι πανσόφως διωρισμένον. ἀπὸ ἐκείνου τῷ ἀγαθοποιὸν Πρόνοιαν δεῖ νὰ τῷ προετοιμάσῃ τι ἀγαθὸν μεγαλύτερον· καὶ αὐτὸ τῆτο τὸ ἀγαθὸν βραδύῃ ἐδῶ κάτω εἰς τῷ γῶ, εἶναι πληροφορημένος ὅτι ἡ ἰδία Πρόνοια τὸ ἀποταμιῶει ἐπίπδες εἰς τῷ ἄλλῳ ζωῷ, δεῖ νὰ τῆ τὸ χαρίσῃ μεγαλύτερον καὶ λαμωρότερον. Ἡ ἐλπίς λοιπὸν, ἢ μάλλον εἰπεῖν ἢ βεβαιότης μιᾶς θεραπείας ἢ μιᾶς ἀμοιβῆς καὶ αὐτῶν τῶν ἀπληπισμένων δεινῶν δὲν λείπει ποτὲ ἀπὸ τὸν χριστιανὸν ἀνθρώπον· καὶ εἶναι περιπλέον βέβαιος, ὅτι δεῖ νὰ ἀπολαύσῃ αὐτῷ τῷ ἀμοιβῶν πρέπει μάλιστα νὰ ὑ-

ποφέρη ἐν πσέτω τὰ τοιαῦτα δεινὰ μὲ ὑπόκλισην καὶ γαλιώλω ψυχῆς, τῆτο δέ ἐστι νὰ παρηγορηται δι' αὐτὰ.

Ἀπὸ δὲ τὰ πάθη ἐκεῖνο ὅπῃ συνεργεῖ κοινότερον εἰς τὴν δυσυχίαν μας, ὡς καθολικώτερον, εἶναι ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐπιθυμιῶν. Αὐταὶ φελαμβαύεν πολλὰ ἀντικείμενα, ἐν οἷς τὸν κοῤῥωτον τόπον κατέχεν τὰ πλῆτη, αἰ τιμαί, καὶ αἰ ἡδοναί. Τὰ τοιαῦτα ὅμως ἀντικείμενα δευ' διεγείρην τὰς ἐπιθυμίας μας, εἰ μὴ καθ' ὅσον μᾶς παρῆσανται ὑπὸ μορφῶν ἀγαθῶν πραγματικῶν καὶ μεγάλων. Λοιπὸν αὐτὰ εἰς ποίαν τιμὴν πρέπει τῶντι νὰ τὰ ἔχωμεν, τὸ ἀπεδείξαμεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἀποχρόντως δεῖ τῆ ὀρθῆ λόγῃ.

Εἰς τὸν χειριστὸν ἄνθρωπον ὅμως προσίθεται εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ ἡ Ἀποκάλυψις δεῖ νὰ τὸν πληροφορήσῃ φερισότερον. Τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον εἶναι τὸ τελειότερον χολεῖον δεῖ νὰ μᾶς εἰγάλη ἀπὸ τὴν ἀπάτῃ τῆς ἀξίας τῆς γνήνων πραγμάτων. Αὐτὸ δείχνει πόσον ἐλάχισον πρέπει νὰ ἐκτιμῶνται τὰ πλῆτη, αἰ τιμαί, καὶ αἰ ἡδοναί, ὅπῃ τῶσον ἀνοήτως ἐπιδιώκην οἱ ἄνθρωποι· καὶ δεῖ νὰ τῆς ἀποσπάσῃ φερισότερον ἀπὸ αὐτὰ, βάλῃ ἐπὶ ὀφθαλμῶν τῆς τὴν ἀξίαν τῆς ἀληθινῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια μόνον πρέπει νὰ ἐπιθυμῶν.

Ἐν τῷ πσέτῳ δεῖ νὰ καταβάλη τὴν ὑπερηφανίαν τῆς, καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὴν ματαιότητά τῆς τῆς δείχνει ἀειδήλως τὴν εὐτελείαν τῆς ἀρχῆς τῶν, τὴν σμικρότητα τῆς δυνάμεών τῆς, τὴν ἀγνοιά τῆς, τὴν ἐλαττώματα τῶν, τὰς ἀπελείας τῶν.

Διὰ νὰ τῆς πληροφορήσῃ φερισότερον πόσον πρέπει νὰ ὀλιγορῶν τὰ γήινα ἀγαθὰ καὶ τὴν ματαιότητα καὶ ἀνοησίαν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπερηφανίας, τῆς ὑποβάλλει τὸ ἐνδοξότατον φεράδειγμα αὐτῆς τῆ Θεωφράστῃ, ὅς τις ἐπὶ τῶν πσέτων κατεφρόνησεν αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, ὥσε μὲ ὅλον τὸ ἄπειρον μεγαλεῖαν τῆς ἐχημάτισεν ἐντελέστατον ὑπόδειγμα τῆς ἀληθῆς ταπεινώσεως.

Διὰ τὰς τῆς ἀποξέψῃ ἀπὸ τὸν φόνον, ἀπὸ τὴν θυμὸν, καὶ τὰ λοιπὰ θηριώδη καὶ παραχώδη πάθη, τῆς κοροβάλλει τὸ μέγιστον καὶ ζωντανώτατον παράδειγμα τῶν ἰδίων, ὅς τις μὲ ὄλλω τὴν παντοδυναμίαν τε, ἦτον ἡδὲ πάντας ἀνθρώπους γλυκύτατος καὶ παρρότατος.

Διὰ τὰς τῆς ὑποχρέωσι τέλος πάντων φεμαστότερον γὰ κατόνάσκειν ὅλα αὐτὰ τὰ πάθη, καὶ γὰ εἶναι φρόνιμοι, ἔπος εἰπεῖν, καὶ ἄκοντες, τῆς ἀποξέπει ρητῶς τὴν φιλαργυρίαν, τὴν ὑπερηφανίαν, τὴν ἀκολασίαν, τὸν θυμὸν, τὸν φόνον, τὴν εἰς τὰς θείας βοηθείας θυσισίαν· τῆς ἐπαπειλεῖ ποινὰς αὐστηράς, ἀνίσως ἀδικέσκειν, καὶ τῆς θέλγει μὲ ὑποχέσεις ἀσυγκρίτων ἀμοιβῶν, ἀνίσως ἀπέχωνται ἀπὸ τὰ εἰρημνία.

Ἡ διδασκαλία ὅμως, τὴν ὁποῖαν ἡ φιλοσοφία δεῖν ἠμπόρεσεν ἀκόμι γὰ κατεσῆση ἐντελῶς, καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐρησκεία ἐποίησεν ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, εἶναι τὸ χρέος ὅπως ἔχει κάθε ἀνθρώπος γὰ σωτηρῆ ἑαυτὸν, ἕως ὅτε θέλει ὁ Πλάτης τε γὰ τὸν πρατῆ εἰς τὴν παρῆσαν ζωὴν.

Ὅτι ἡ αὐτοχειρία εἶναι ὡς τὰ πολλὰ ἀποτελεσμαμανίας· ὅτι τὸ γὰ θανατωθῆναι ἀφ' ἑαυτῶ ἐν τοῖς ἀφορήτοις δεινοῖς, μὴ ὑποφέρωντας γὰ τὰ βασάνη, εἶναι περιεσσότερον ἀδυναμία καὶ μικροφυχία, ἢ μεγαλοφυχία καὶ ἀνδρεία· ὅτι μὲ τὸ γὰ ἐγερνήθη ὁ ἀνθρώπος ὄχι δι' ἑαυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς συγγρηῖς τε, καὶ τὴν πατρίδα τε, καὶ τῆς φίλης τε, καὶ τῆτο ὀφείλει γὰ σωτηρῆ ἑαυτὸν καὶ ἐκείνης ἕως ὅτε τὸ ὀπιξέπει ἡ φύσις· ὅτι μὲ τὸ γὰ ὀφείλη τὴν ὑπαρξίν τε εἰς τὸν ὑπέρτατον Δημιουργὸν τῆς φύσεως, δεῖν ἠμπορεῖ γὰ τὴν καθεύθη ὅπως θέλει, καὶ γὰ τὴν σερνήθη καὶ τὴν ἀρέσκειαν τε, χωρὶς τὴν συναινέσειν ἐκείνης, ὅς τις τῶ τὴν ἔδωκεν (I)· ὅλα ταῦτα
τὰ

(I) Οἱ Πυθαγορικοὶ ἔλεγον (λέγει ὁ Πλάτων ἐν Φαίδω-
νι) ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἔβαλεν εἰς τὴν παρῆσαν ζωὴν, ὡς αὐτὸς εἰς
μὴ αν

καὶ ὑποδείχνη ὑποχθέντως καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος. Ἀλλ' εἰς τὰς φωνὰς ταύτας τῷ ὀρθῷ λόγῳ ὑψωτικῶς πότε μὴ ἢ ἀτλησία (ἀνυπομονησία), πότε δὲ ἢ ἀπόληψις, ἢ εἴα φάσμα μεγαλοφυχίας, καὶ ἀνδρείας. Σωληθισμῶσι οἱ ἀνθρωπῶσι εἴα καιρὸν νὰ καταφρονῶν τὸν θάνατον, καὶ νὰ ἐκδέκην τὴν ζωὴν εἰς τὰς κινδυνῶσι τῶν πολέμων, ἐθεωρῶσαν τὴν αὐτοχειρίαν ὡς ἔργον μεγαλοφυχίας. Οἱ Στωικοὶ μάλιστα ἐνόμιζον ὅτι εἶχον τὴν ἐξουσίαν ταύτην ὡς τῆς φύσεως, καὶ εἶναι γνωστὸν τοῖσι πᾶσι πόσῃσι ἐπαίνας ἔδωκαν εἰς τὴν σκληρὰν καρδίαν τῷ Κάτωνος, ὅστις ἐπροτίμησε νὰ κατασπαράξῃ ἰδίαισι χερσὶ τὰ ἐντόδιά τῃ, ὡς νὰ ἀδουθῇ εἰς τὸν Καίσαρα. Λοιπὸν δεῖ νὰ ἀφαιρέθῃ μία τοιαύτη ἀπόληψις, δεῖ νὰ πληροφωρηθῶμεν ὅτι δεῖ ἔχομεν δεσποτικὴν κυριότητα ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ ὅτι μὲ ὅλα τὰ ἀφόρητα δεινὰ, ὅπῃ πάχουμεν, ὀφείλομεν νὰ ζῶμεν καὶ νὰ σωτηρῶμεν ἑαυτὸς, ἕως ὅτε ἀρέσκει τῷ Πλάσῃ μας, εἰς τὰς φωνὰς τῷ ὀρθῷ λόγῳ προσίθεται ὁ ρητὸς καὶ θετικὸς νόμος τῆσι Ἱερᾶσι Θρησκείας. Ἡ ὁποία καὶ αὐτὶς μὴ βασάζων τὰ δεινὰ, ἤθελε νομίσει ὅτι ἔχει δικαίωμα νὰ ἀπαλλαγῇ τῷ βίῃ δεῖ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπ' αὐτὰ, ἢ νὰ κατηγορήσει ὡμότῃ τὸν Θεὸν δι' ὅ,τι τὸν ὑποχέονει νὰ ζῇ καὶ νὰ τὰ ὑποφέρῃ, μήτε αὐτὸν δεῖ τὸν ἀφίνει νὰ ἀδουπονῆται δικαίως ὡς τῆσι, ἐπειδὴ πᾶσι ἐπαγγέλλεται μετὰ βεβαιότητι ἀπείρους ἀνταμοιβὰσι εἰς τὸ μετέπειτα, ἀνίσως ἠμπορέσει νὰ ὑποφέρῃ μὲ ὑπομονὴν αὐτὰ τὰ δεινὰ.

A P-

μῖαν τάξιν, τὴν ὁποίαν δεῖ παρέχει νὰ τὴν ἀφήσωμεν χεῖρι τὴν ἀδελφῶν τῃ.

Ε.Υ. Αττῆσι Κ.Ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

Λόγοι, δι' ὧς ὁ Χριστιανὸς Ἀνθρώπος ὀφείλει πρὸ πάντων ἄλλων εἶναι ἐπιεικής.

Η τιμιότης, καὶ ἡ ἀρετὴ χαρακτηρίζουσι τὸν ὅποιον καὶ ἄνθρωπον. Καὶ ἀπεδείχθη ἐν οἰκείῳ τόπῳ, ὅτι ὁ ἴδιος ὀρθὸς λόγος μᾶς προσάττει νὰ εἴμεθα τίμιοι, τὸ ἐστὶ νὰ μὴ βλάπτωμεν ἑδῶκα, καὶ νὰ τὸν ἀφίνομεν νὰ ἀπολαμβανῆ ἐλευθέρως, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ τὰ ἑαυτῶν. Καὶ ἐπειδὴ χωρὶς τῆς δυνάμει νὰ συσταθῆ καμία κοινωνία, καὶ ἀπὸ τὸ κοινῆ καλὸν τῆς κοινωνίας πηγάζει τὸ ἰδιαίτερον καλὸν ἐκάστου ἀτόμου, ἐκ τῆς εἶναι προδηλότατον ὅτι κάθε ἀτομον πρέπει νὰ κινῆται ἀπὸ τὸ ἰδιόν τε συμφέρον εἰς τὸ νὰ εἶναι τίμιος (1).

Πολλοὶ ὅμως πειρῶνται νὰ παραβῶσι τὰς νόμους τῆ δικαίας, μάλιστα ὅταν ἐλπίζου ὅτι ἡμποροῦν νὰ τὸ κάμνουν ἀτιμωρητί. Νομίζου ὅτι εἰς αὐτῶ τῶν πείρασιν, ἀπίσως ἡμπορέσου νὰ ἀποκτήσου χάριτος κακουργήματος εἶναι ἀγαθὸν, χωρὶς νὰ ὑποπτόμεν καμίαν ποινὴν, τὸ ἰδιόν τε συμφέρον ἀπαιτεῖ περισσότερον νὰ τὸ ἀποκτήσου, ὡς νὰ τὸ παραβλέψου ἄρα τὸ δίκαιον.

Ἄν ὅμως ἐθεωρῶσαν καλὰ τὰ ἐκ τῆς ἐπόμῃ, ἤθελαν ἰδῆ βέβαια ὅτι καὶ εἰς αὐτῶ τῶν πείρασιν τὸ

(1) Ἐν δὴ τῆς σκοπητέον ἅπασιν, φησὶ Κικέρων (Καθηκ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. 2.), πᾶσαν συντέλειαν ἰδίᾳ τε εἰς ἑκάστην, καὶ κοινῆ συμπαάντων εἶναι ἀρκαζομένη γὰρ ὑφ' ἑκάστη ἐν τῶ μέρει, πᾶσα ἀνθρώπινη κοινωνία διαλυθήσεται ὡσπερ δὴ καὶ πᾶν σῶμα ἀνθρώπινον διαφθαρήσεται, τῆς μελῶν ἐκάστη, τῶ ὑγιάν καὶ ῥώμῃ ἐκ τῆς γαίτηζόντων εἰς ἑαυτὸ ὅπως ἂν ἀξίζοντος.

τὸ ἰδιόν τες συμφέρον ἀπαιτεῖ περισσότερον. νὰ ἀδρα-
βλέψαν κάθε καλόν, ὅσον μέγαλον κ' αὐ εἶναι, πα-
ρὰ νὰ βιάσεν τες νόμους τῆς τιμῆς.

Ἐπειδὴ πρῶτον μὲν εἶναι δυσκολώτατον νὰ ἔχη
πλήρη κ' ἀπόλυτον βεβαιότητα, ὅτι τὸ κακὲργημά τε
ἔχει νὰ μείνῃ κεκαλυμμένον ἄρα πάντα· καὶ ὅπου
φανερῶσθῃ, ἢ ἀδρα τῶν νόμων ποιητῆ, ἢ ἢ κοινῆ δυ-
σφημία, κ' καθολικῆ ἀπέχθεια εἶναι ἀφελκτα ἀπο-
τελέσματα.

Δεύτερον δέ, κ' αὐ τὸ κακὲργημα μείνῃ κεκαλυμ-
μένον, δευτέρον εἶναι ὀλιγώτερον ἐπιζήμιον εἰς τὸν
κακὲργήσαντα. Διὰ τί μία πρώτη πείρα δοκιμή-
σασα, φέρει ὡς τὰ πολλα τὸν ἄνθρωπον εἰς μίαν
δεύτεραν, αὐτὴ δίδει θάρρος ἄρα μίαν τρίτῃ, μετὰ
τῷ τετάρτῳ ἢ πέμπτῳ τὸ θάρρος γίνεται θρα-
σύτης, τότε ἐνεργεῖ χωρὶς πλέον νὰ ἔχη τῷ συσο-
λῶ, ὅπῃ εἶχε προτιότερα· ἐπιχειρεῖται ἀπερισκέ-
πτως ἐγχειρήματα πλέον δυσκολώτερα· κ' ὅπου κ' ἢ
ὁ κίνδυνος εἶναι προφανής, ἢ εἰς τῷ κακίαν ἕξις
τὸν κάμνει νὰ μὴ ἢμπορῇ πλέον νὰ ἀντισταθῇ εἰς
τῷ πείραξιν· φανερόνεται τέλος πάντων τὸ κακὲρ-
γημα, κ' ἐπὶ αὐτῷ τελευταίῳ λαμβάνει τὰ πικρα-
ρα ὅλων τῶν προηγουμένων. Οἱ περιβόητοι κακὲργοι,
κ' ὅσοι ἐπλήρωσαν ἀκραιβάτερα τῷ ποινῶ τῆς κα-
κίαςτων, ἄρα ταύτης τῆς ὁδῆ ἐφθασαν, ὅπῃ ἐφθα-
σαν· πάντες δὲ ἔγινε ἄρα μίας μέγας εἰς τὸ κακὲρ-
γεῖν (1)· κακὲργήματα ἴσως κατ' ἀρχὰς μικρότατα,
μείναντα κεκαλυμμένα ἢ ἀτιμώρητα, τες ἢγοίξαν κ' ἢ
μικρὸν τῷ ὁδὸν εἰς τὰ μεγαλήτερα, καὶ τέλος πάν-
των εἰς τὰ ἔσχατα.

Τὸ

(1) Οὐδεὶς ἄχαίτης ἄκρος, φησὶν ἢ παλαιὰ παροιμία
ἐτ' ἐν ἀγαθοῖς, ἔπε μὲν ἐν κακοῖς. Nemo repente fit sum-
mus.

Τὸ ἴδιον λοιπὸν συμφέρον μας μᾶς υποχρεώνει καὶ εἰμεθα πάντοτε τιμηθῆναι εἰς τὰς πράξεις μας, εἴτε κοινὰ ἢ θελον εἶναι, εἴτε ἴδιαι, εἴτε φανεραὶ, εἴτε κρυμμενῶν (1)· καὶ πᾶσι μᾶλλον, καθ' ὅτι ὅσον κεκεκρυμμένον καὶ αὐ μείνη εἴη ἀμάρτημα εἰς τὰ ὄμματα τῆς αὐθρώπων, δευ θέλει εἶναι βέβαια κεκρυμμένον καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ ὑπέρτατον Οὐ, τὸ ὁποῖον βλέπει ὅλα. Ἀλλὰ τῆτο τὸ ἀπειρον, τὸ δίκαιον, τὸ ἀγαθοποιόν, τὸ τελειότατον Οὐ δευ ἠμπορεῖ ποτε νὰ ἀποδεχθῆ εἴη ἀμάρτημα, δευ τί αὐ τὸ ἔκαμνε τῆτο ἠθελον ἀντιπίπτῃ προφανῶς αὐτὸς εἰς αὐτῶν. Κανενά λοιπὸν ἀμάρτημα δευ μῦει δι' ὅλα ἀτιμώρητον· ἀλλὰ καὶ αὐ δευφυγη τῶ τῆς αὐθρώπων τιμωρίας, τῶ δίκαιῶ τῆ ὑπερτάτῃ Κριτῆ δευ θέλει τὴν δευφυγη κατ' ἐξούα τρόπον.

Καὶ αὐ τινὲς περιβόητοι κακῆργοι, ἀφ' ἑ ἀπέλαυσαν πολυῶ καιρὸν τὸν καρπὸν τῆς κακίας των, ἐτελείωσαν τῶ ζωῶ των, χωρὶς νὰ ἀφύσεν κανενά δεῖγμα ὅτι ἐτιμωρήθησαν, τοῦτο δευ ἀναρεῖ τῶ προκειμμένῳ ἀλήθειαν, ἀλλὰ μᾶς ἀγει μάλιστα εἰς τὸ νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι μῦ τῶ παρεσαν ζωῶ πρέπει εἶναι ἀνάγκης νὰ εἶναι μία ἀλλῃ, εἰς τῶ ὁποῖαν οἱ δίκαιοι, καὶ ἐνάρετοι θέλῃν ἀταμειφθῆ, καὶ οἱ κακοὶ θέλῃν τιμωρηθῆ.

Ταῦτα εἶναι καὶ ἐκ μόνῃ τῆ ὀρθῆ λόγῃ προδῆλα· ἀλλὰ πόσον ἐκραταιώθησαν αἱ τοιαῦται ἀλήθειαι ἀπὸ τῶ θείαν Ἀποκάλυψιν! Αὕτη μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ νόμοι τῆς τιμιότητος, ὅπῃ μᾶς φανερόνει ὁ ὀρθὸς λόγος, εἶναι νόμοι αὐτῆ τῆ ἰδίῃ Θεῶ· μᾶς παραγγέλλει δευ τῆς αὐτῆ φωτῆς τῶ τῆτων ἀκρεβῆ πῆ-

ρη-

(1) Εἰ καὶ εἶχε τις τὸ δακτυλίδιον τῆ Γύγῃ, διὰ τὰ γίνε-
ται ἀόρατος, λέγει ὁ Κικέρων (πρὸς Καθηκ. Βιβλ. 4. Κεφ. 3.)
δευ ἔαρεπε νὰ νομίζῃ νὰ τῶ εἶναι συγχωρημμένον τὸ ἀμάρτημα,
καθὼς μὴ ἔχων αὐτὸ.

ρισιν· μᾶς ἀποφθεῖπει ὄχι μόνον τὴν δι' ἔργα, ἀλλὰ καὶ τὴν δι' ἐνθυμήσεως, καὶ θανοῖας παθῶν βασιν· μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Θεὸς, ὡς κειτὴς ἀδέκασος καὶ αὐστηρότατος, πατρειεῖ κάθε παρᾶξιν μας, κάθε βήμα, κάθε κίνημα τῆς ἡμετέρας καρδίας· ὅτι ἔχομεν νὰ δώσωμεν εἰς αὐτὸν λόγον ἀκριβῆ παρὶ πάντων, ὅτι μᾶς εἶναι προετοιμασμένοι ποῖναι αἰώνιοι καὶ πικρότατοι, αἰσῶς παθῶν βῶμεν τέρας τὰς νόμους. Ταῦτα θανοῖμεν ὁ χριστιανὸς ἄνθρωπος, πῶς ἠθελε τολμήσει πλέον νὰ παρᾶξιν κάνα κακὲρ γημα;

Τὸ συμφέρον, ὅπῃ κινεῖ κάθε ἄνθρωπον νὰ εἶναι τίμιος, τὸν κινεῖ νὰ εἶναι καὶ ἐνάρετος. Δια τὶ ἐκτὸς τῶ, ὅτι ἡ δημοσία ἀγάπη, ἡ δημοσία ἐπόληψις, ἡ δημοσία ἐποχέωσις προξερεῖ εἰς τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον μυεῖας ἀναπαύσεις, καὶ ἡδονὰς, καὶ μυεῖα ἀλλὰ κέρδη, (1) αὐτὴ μόνη ἡ ἡδονὴ τῆ ὅτι ἔκαμε μίαν καλλὴν παρᾶξιν εἶναι ἡ καθαρωτέρα, ἡ γλυκυτέρα, ἡ θαρκεστέρα, ὅπῃ ἠμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀπολαύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ταῦτα τὰ αἷτια καθ' ἑαυτὰ παρέπει ὅξ ἀπαντὶς νὰ ἔχων μεγίστην ἰχυνθὸν θὰ νὰ παρᾶκινήσῃν κάθε ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀρετὴν. Οὗ χριστιανὸς ἄνθρωπος ὅμως ἔχει ἐτι μᾶλλον ἰχυρότερα, καὶ ἐπαγωγότερα αἷτια. Ἡ παρὸς πάντας, καὶ παρὸς αὐτὰς ἀκόμι τὰς ἐχθρὰς εὐποιία, εἶναι ἐντολὴ ρητὴ τῶ θείου νόμου· ὅλας τὰς ἀνθρώπους παρσαττεται νὰ τὰς θεωρῆ ὡς ἀδελφὸς τῶ· ὅλας ὀφείλει νὰ τὰς ἀγαπᾶ ὡς ἑαυτὸν· ἡ ἀμοιβαία εὐνοια, ἡ παρὸς ἀλλήλων βοήθεια, ἡ ἀγάπη παρ-

(1) Κάνα παρᾶγμα δὲν εἶναι ἀρμοδιώτερον, λέγει ὁ Κικέρων (Περὶ Καθηκ. Βιβλ. Β'. Κεφ. 5.), παρὸς θραφύλαξιν τῆς ὑπαρχόντων ὅσον τὸ νὰ εἶναι τὶς ἀγαπημὸς, μήτε ἐναντιώτερον ὅσον τὸ, νὰ τὸν φοβέται. *Rerum omnium nec aptius est quicquam ad opes tuendas, κτ.*

πρέπει να είναι τρόπον τινά τὸ σῶμα τῆς, ὁ δὲ
 κειτικὸς χαρακτήρ τῆς καὶ ἀφ' ἑκπληρώσεως ταῦτα, ὁ
 καρπὸς, ὅπως πρέπει ἐντεῦθεν να προσδοκᾷ, δὲν εἶ-
 ναι μόνον ἡ δημοσία ἐπιληψίς, ἢ ἡ δημοσία εὐγνω-
 μοσύνη, τὰ ὅποια μάλιστα μήτε πρέπει να τα σοχά-
 ζηται, ἀλλὰ εἶναι μία ἀμοιβὴ ἀνεκφραστός, ὅσα γέ-
 ρας ἀπερινόητον, καὶ αἰδίων, τὸ ὅποϊον εἶναι βέβαιος
 ὅτι θέλει τὸ ἀπολαύσει.

Αὐτὰ τὰ αἰτία ἔκαμαν να λάμψεν εἰς τὴν Χρι-
 στιανικῇ Ἐρησκείᾳ ἐκεῖνα τὰ ἠρωικά κατορθώματα,
 ἐκεῖνα τὰ ἐξαισία παραδείγματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐ-
 ποιίας, τὰ ὅποια ἐδεμία ἄλλη αἵρεσις, ἢ Ἐρησκεία,
 καὶ οὐδεὶς φιλοσοφικὸς λόγος ἐδυνήθησαν να ἀδράξεν.
 Διὰ τί εἰς ποίαν ἄλλω ἢ Ἐρησκείᾳ, ἢ αἵρεσιν, ἢ
 φιλοσοφίᾳ εὐείσκομην ἀνθρώπους, να γυμνωθῆν ἀνά-
 κράτος τῶν ὑπαρχόντων τῆς, καὶ να γίνεν πονήτων πέ-
 νητες, ἀλλὰ να βοηθήσεν τῆς πτωχῆς; να θυσιάσεν
 ὅλως δι' ὅλας ἑαυτῆς εἰς ἀδυσμυθίαν χηρῶν, ὀρφανῶν,
 ἀδελφέντων, καὶ ὀπασῆν ἄλλως εὐλιβομήων, να
 ἔμβεν εἰς τὰ δεσμά, ἀλλὰ να ἐλευθερώσεν ἄλλας τῶν
 δεσμῶν, να ἀδράξεν εἰς θάνατον τὸ σῶμα τῆς ἀλλὰ
 αὐτῆς τῆς ἐχθρῶν; πᾶς ἄλλῃ εὐείσκομην παρα-
 δείγματα, οἷα ἀνεφανήσαν εἰς τὴν ἡμετέραν Γεραν
 Ἐρησκείᾳ; τὰ ὅποια κοντὰ ὅπως εἶναι δείγματα ἀ-
 σφάλτα τῆς ὑπεροχῆς, καὶ ἀγιότητος τῆς Ἐρησκείας,
 εἶναι προσέτι καὶ καθ' ἑαυτὰ τῶν Χριστιανῶν μυωπίσ-
 ματὰ εἰς μίμησιν ἀρετῆς ἰχυρότατα.

Λ Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ.

Λόγοι, δι' ὧς ὁ Χριστιανός Ἀνθρώπος ὀφείλει πρὸ πάντων ἄλλων γὰ εἶναι ἄσεβης.

Η ὑπάρξεις τῆς ὑπερτάτης Οὐτοῦ, εἰς τὸν χριστιανὸν ἄνθρωπον ὄχι μόνον διὰ τὸ ὀρθὸν λόγον ἀνακαλύπτεται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀποκάλυψιν ἀειδήλως φανερῆται. τῶ ἀπείρων τελειότητων αὐτῆς τῆς ὑπερτάτης Οὐτοῦ, εἰς γνώσιν τῶ ὁποίῳ μᾶς ὁδηγεῖ ὁ ὀρθὸς λόγος, ὁ χριστιανὸς ἄνθρωπος ἔχει ἀποδείξεις λαμπροτέρας εἰς τὰ δόγματα, καὶ τὴν ἰσοεἰαν τῆς Θρησκείας τῆς. Ἡ ἀγαθότης πρὸ πάντων, ἡ πρόνοια, ἡ παντοδυναμία, ἡ δικαιοσύνη φαίνονται πανταχῶς τὸσον τῆς παλαιᾶς, ὅσον καὶ τῆς νέας Διαθήκης, μετὰ ἑνὸς τρόπου ἐναργέστατον ἅμα καὶ θαυμασιώτατον. Τετὸ λοιπὸν ἀποδείχνει ἰκανώτατα πόσον ὀφείλει ὁ χριστιανὸς ἄνθρωπος πρὸ πάντων ἄλλων νὰ ἀγαπῆ, νὰ ἀγαπᾶ, νὰ σέβηται, καὶ νὰ φοβῆται τὸ ἀπείρον Οὐ.

Ἡ λαβεία τὸσον ἡ ἐσωτερικὴ, ὅσον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ, μετὰ τὴν ὁποίαν θέλει νὰ λαβῆται ὁ Θεός, εἶναι καὶ αὐτὴ προσηταγμένη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς Θρησκείας διὰ φωνῆς αὐτῆς τῆς ἰδίας Θεοῦ, καὶ οὐκ ἔχει λοιπὸν ἄλλο νὰ κάμῃ, εἰμὴ νὰ τὴν ἐξακολουθῆ ὅλην δυνάμει, χωρὶς φόβον, ἢ ἀμφιβολίαν, μήπως ἐξαπατᾶται, ἢ σφάλλει.

Ἐξαπατᾶται ὅμως καὶ σφάλλει θανάσιμα, ἀπίσως μὴ συμβάλλων τῆς νόμους, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Θρησκείας τῆς, ἐπιδίδωται μόνον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν λαβείαν, ἀφαιμελῶν τὴν ἐσωτερικὴν, ἢ ὁποῖα εἶναι ἡ ἀναγκασιότερα καὶ ἀπίσως ἀχειοῖ τὴν ἐξωτερικὴν λαβείαν μετὰ παιδαριώδεις καὶ γελοιώδεις δεισιδαιμονίας, ἢ ἀνάγη ὅλα τὰ καθήκοντα τῆς Χριστιανῆ εἰς μόνον τὴν

352 Μέρος Γ'. Ο' άσεβής άνθρωπος.

τὴν άσκησιν ταύτης τῆς έξωτερικῆς λαβείας, ἀφαιμε-
λῶν τὰ ιερώτερα, καὶ άγιώτερα καθήκοντα τῆς τιμίας,
καὶ τῆς πρὸς τὰς πλησίον ώφελίμας ανθρώπων. „Ε'λεον
„θέλω, καὶ ε'θυσίαν, φωνάζει εἰς τὰς Γραφάς ὁ
ἴδιος Θεός, (Ματθ. Κεφ. 9. 13.) διὰ τὴν μάθω-
μην ὅχι ὅτι τὰ ἔργα τῆς έξωτερικῆς λαβείας εἶναι
ἀφαιμελητέα, ἀλλ' ὅτι τὰ ἔργα τῆς καθαρωτάτης τι-
μιότητος, καὶ τῆς ἀμοιβαίας αγάπης εἶναι τὰ πρῶτα,
εἰς τὰ ὅποια ὀφείλομεν νὰ προσέχωμεν τὸν νῦν, εἶ-
ναι ἐκεῖνα, ὅπῃ πρέπει νὰ προτιμῶμεν πρὸ παντός
ἄλλοῦ, εἶναι τέλος πάντων ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ ά-
σκησις εἶναι ἀφύκτος, καὶ ἀπαραίτητος.